

ІНДИКАТОРИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У сучасній глобальній економіці питання економічної безпеки держави набуває особливої важливості, оскільки від цього залежить здатність країни протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати стабільний розвиток. Ключову роль у цьому відіграють індикатори економічної безпеки, які дозволяють оцінити стійкість економіки та визначити потенційні ризики. Стан фінансової безпеки визначається низкою показників, кожен з яких має своє граничне значення залежно від рівня економічного розвитку країни.

На думку М. Єрмошенка [1, с. 89], ці показники є важливою основою для стратегічного планування фінансової безпеки. Серед основних індикаторів виділяють: рівень життя, інфляцію, безробіття, економічне зростання, бюджетний дефіцит, державний борг, золотовалютні резерви, діяльність тіньової економіки та екологічну ситуацію. Індикатори фінансової безпеки охоплюють різні рівні управління та характеризують безпеку грошового обігу, інфляційну, валютну, бюджетну, боргову та інвестиційну складові, що дозволяє комплексно оцінювати фінансову стабільність держави (табл.).

Таблиця

Основні індикатори фінансової безпеки країни за складовими [2, с. 137]

Складова фінансової безпеки	Ключові індикатори
Грошово-кредитного сектора	<ul style="list-style-type: none"> – рівень монетизації (Агрегат М3 до ВВП), %; – ВВП / Агрегат М2 (швидкість обігу), об.; – обсяг готівки, % до ВВП; – рівень інфляції (до грудня попереднього року), %; – питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі кредитів банків, %; – рівень середньої процентної ставки кредитів комерційних банків відносно інфляції, %;
Бюджетна	<ul style="list-style-type: none"> – рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %; – дефіцит (профіцит) державного бюджету / ВВП, %; – дефіцит (профіцит) торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %; – обсяг трансфертів з державного бюджету до ВВП, %;
Валютна	<ul style="list-style-type: none"> – темп зміни індексу офіційного курсу гривні до долара США, %; – обсяги депозитів в іноземній валюті / загальні обсяги депозитів (рівень доларизації), %; – валові міжнародні резерви України;
Боргова	<ul style="list-style-type: none"> – обсяг державного боргу до ВВП, %; – рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США; – державний зовнішній (внутрішній) борг до річного експорту

	товарів і послуг, %; – обсяги платежів з обслуговування зовнішнього (внутрішнього) боргу / дохід державного бюджету, %; – заборгованість уряду за державними цінними паперами / ВВП, %;
Страхового ринку	– проникнення страхування (страхові премії / ВВП), %; – «щільність страхування» (страхові премії на 1 ос.), дол. США; – частка довгострокового страхування в обсязі зібраних страхових премій, %; – рівень страхових виплат, %; – частка премій перестраховиків-нерезидентів, %;
Банківського ринку	– частка іноземного банківського капіталу в загальному обсязі банківського капіталу, %; – обсяг кредитування банками реального сектору економіки, % до ВВП;
Фондового сектора	– обсяг номінальної капіталізації ринку акцій / ВВП, %; – дохідність ОВДП, %; – частка покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу, %.

Порогові значення індикаторів визначаються індивідуально для кожної країни за кожним із показників. Можна встановити кілька порогових значень для оптимістичного, нейтрального та песимістичного сценаріїв. Для оцінки фінансової безпеки в Україні використовуються порогові значення, наведені в Методичних рекомендаціях з оцінки рівня фінансової безпеки, затверджених Наказом Міністерства економіки України.

У зарубіжній практиці існує детальна система показників та їх критичних значень, що відображають стан економіки, зокрема й фінансового сектора. У країнах Європейського Союзу діє система фінансових критеріїв, які відповідають вимогам Маастрихтських угод, і цим критеріям мають відповідати як країни-члени ЄС, так і кандидати на вступ.

Порогові значення основних індикаторів безпеки фінансової сфери розрізняються за Маастрихтськими критеріями та методикою Мінекономіки, включаючи мінімальні, максимальні та оптимальні показники.

1. Дефіцит державного бюджету становить за Маастрихтськими критеріями – 3 % до ВВП. За методикою Мінекономіки мінімальне значення – 0 %, максимальне – 5 %, оптимальне – не більше 3 %.

2. Рівень перерозподілу ВВП через бюджет: мінімальне – 5 %, максимальне – 35 %, оптимальне – не більше 30 %.

3. Державний борг (внутрішній і зовнішній): за Маастрихтськими критеріями – 60 % до ВВП. За методикою Мінекономіки мінімальне значення – 5 %, максимальне – 70 %, оптимальне – не більше 55 %.

4. Внутрішній державний борг: мінімальне значення – 5 %, максимальне – 40 %, оптимальне – не більше 30 % до ВВП.

5. Зовнішній державний борг: мінімальне значення – 10 %, максимальне – 90 %, оптимальне – не більше 70 % до обсягу експорту.

6. Рівень монетизації економіки: мінімальне значення – 10 %, максимальне – 100 %, оптимальне – не більше 50 %.

7. Інфляція в цілому: за Маастрихтськими критеріями – 3,1 %. За методикою Мінекономіки мінімальне значення – -5 %, максимальне – 20 %, оптимальне – не більше 7 %.

8. Темпи зміни індексу офіційного курсу національної валюти: мінімальне значення – 10 %, максимальне – 15 %, оптимальне – не більше 6 %.
9. Обсяг золотовалютних запасів: мінімальне значення – 0,5 місяця імпорту, максимальне – 15 місяців, оптимальне – не менше 3 місяців.
10. Дохідність державних цінних паперів: за Маастрихтськими критеріями – не більше 8,5 %. Мінімальне значення – 1 %, максимальне – 15 %, оптимальне – 3–4 %.
11. Відношення обсягу капіталізації ринку акцій до ВВП: мінімальне значення – 30 %, максимальне – 95 %, оптимальне – 60–90 %.

Ці індикатори дозволяють оцінювати стан безпеки фінансової сфери та визначати оптимальні параметри для макроекономічної стабільності.

Отже, індикатори економічної безпеки держави є ключовим інструментом для оцінки рівня стійкості та стабільності національної економіки. Вони дозволяють своєчасно виявляти потенційні загрози, аналізувати вплив різних факторів на економічний розвиток та формувати ефективні стратегії забезпечення економічної безпеки. Врахування граничних значень цих індикаторів та їх постійний моніторинг є необхідними умовами для підтримки фінансової стабільності та сталого розвитку держави. Використання комплексного підходу до аналізу індикаторів економічної безпеки сприятиме розробці дієвих заходів щодо захисту економіки від внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечить підґрунтя для формування надійної системи національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ : Изд-во КНТЕУ, 2001. 309 с.
2. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat.
3. Сухоруков А. І. Проблеми фінансової безпеки України : монографія. Передмова акад. НАНУ С. І. Пирожкова. Київ : НІПНБ, 2005. 140 с.